

De *Akademische Boeken Gids*, nr. 67, maart 2008, pp. 15–19, bevat een artikel, getiteld "Was Jezus eigenlijk Caesar? Een les in de pseudowetenschap" geschreven door Anton van Hooff
(www.academischeboekengids.nl/abg/do.php?a=show_visitor_artikel&id=690)

Een reactie op dit artikel vindt u hieronder

De visie van een querulanteske classicus op pseudo-wetenschap

Anton van Hooff is Francesco Carotta's beste vertegenwoordiger. Niemand anders heeft zoveel artikelen en uitzendingen aan de Italiaanse wetenschapper gewijd als hij. Onvermoeibaar zet hij steeds weer de aanval in. De man beweert nu te kunnen bewijzen dat Carotta's onderzoek een soort pseudo-wetenschap is, wat een interessante these zou zijn. Je bent toch altijd weer benieuwd naar zijn argumenten – maar jammer genoeg ook weer teleurgesteld. Hij levert namelijk geen enkel bewijs.

Om zichzelf als wetenschapper te profileren vertelt onze criticus uitgebreid met welke kwesties en schrijvers hij zich bezighoudt. Je zou verwachten dat hij nu alleen met wetenschappers op de proppen komt, maar mis! Het zijn Dan Brown met zijn *Da Vinci Code*, Immanuel Velikovsky met *Worlds in Collision* en ook Erich von Däniken met *Waren de goden kosmonauten?* Dat zijn volgens hem de nazaten van Heinrich Schliemann, die, omdat hij "de officiële wetenschap beschaamd heeft door zijn spectaculaire opgraving van Troje" door hem verantwoordelijk gesteld wordt voor het bestaan van meneer Carotta!

Aangezien er geen verband bestaat tussen deze zogeheten "fictie-schrijvers" en het linguïstische werk van Carotta – Dan Brown schrijft romans, dus fictie pur sang, Velikovsky spreekt van *Worlds* en niet van *Words in collision*, (hetgeen nog enige betekenis zou hebben, omdat Carotta namelijk precies aantoont hoe de woorden in het geval van meerdere talen tijdens het vertalingsproces veranderen), en Von Däniken zou je er alleen bij kunnen betrekken, als Caesar een kosmonaut zou zijn geweest – moeten we dus aannemen dat het verband daaruit bestaat dat ze allemaal succes hebben gehad! Omgekeerd geredeneerd zou dat betekenen dat alleen een mislukking een garantie voor serieus werk is. Het meest serieus en meest gekwalificeerd ben je natuurlijk als je helemaal niets gepubliceerd hebt – zoals Van Hooff zelf, naar wiens wetenschappelijke publicaties je vergeefs in boekhandels en bibliotheken zult zoeken. Er is dus van hem geen enkel gevaar te duchten dat hij op een gegeven moment Troje ontdekt!

Ook Schliemann zou niet gekwalificeerd zijn geweest. Hij heeft slechts aan de Sorbonne gestudeerd – arme stakker! – en is slechts aan de universiteit van Rostock gepromoveerd. Dat zijn natuurlijk vreselijk zielige universiteiten, aangezien Van Hooff daar geen *fellow* is. Carotta slaat echter alles, omdat hij zijn diploma als civiel ingenieur in zoiets als Italië behaald heeft, zijn *Licence ès-Lettres en Philosophie* slechts aan de universiteit van Dijon, terwijl hij slechts in het Land Hessen een erkende tolk en vertaler is. In de documentaire *The Gospel of Caesar* hoor je hem slechts in zeven talen praten: Duits, Italiaans, Spaans, Frans en Engels, naast Latijn en Grieks, verder met kennis van zaken over het klassieke Arabisch...; hoeveel talen beheerst Van Hooff eigenlijk vlekkeloos? Deze criticus heeft in alle ernst eens beweerd dat de aanhangers van Sulla "Sulliani" heetten (het moet Sullani zijn, zoals elke middelbare scholier weet), hetgeen op zijn minst laat zien dat deze classicus niet eens het Latijn machtig is. Over wat zijn Grieks betreft vertellen zijn leerlingen dat hij in Athene niet eens een ijsje kan bestellen.

"Dat Jezus eigenlijk Caesar was", noemt hij a priori "evidente apekool" – alsof er in de wetenschap iets evident zou zijn, alvorens het te onderzoeken – en hij zou erover "zijn schouders hebben opgehaald", ware het niet dat er domme lieden zijn, die, tegen zijn aanbeveling in, toch Carotta's boek hebben gelezen en een andere mening zijn toegedaan dan hij. Wat natuurlijk een "schande" is. Daarom moet hij steeds maar weer ten strijde trekken, iets wat hem tot een 'verbeten Don Quichot' maakt. (Lezersbrief van Thomas von der Dunk, *NRC Handelsblad* 9/10-12-2006).

Nu is er zelfs een filmdocumentaire – jeminee! – waarvan hij de première blijkbaar ook niet heeft bezocht! En zijn uitgebreide vermelding van de diverse edities en vertalingen van Carotta's boek moet de schijn ophouden dat hij ze allemaal gelezen heeft. In elk geval hartelijk dank voor deze lijst en de

verschijningsdata. Hij heeft de Spaanse editie over het hoofd gezien, maar dat geeft niet, want die gaat hij ook niet lezen, net zo min als de lezing in het Escorial, met een interessant narratologisch aspect, hoewel het toch beter zou zijn geweest als hij in een eerder stadium er kennis van had willen nemen. Kijk maar eens op: www.carotta.de/subseite/texte/Lecture_Escorial_Carotta.pdf
Helaas, hij leest Carotta in geen enkele taal. Het is voldoende als hij erover schrijft.

De omslagtekst, die heeft hij wel gezien. Daarop staat onder andere een citaat uit een Duitse krant. Het moet wel een lovende tekst zijn, want hij vindt het maar niks dat die krant niet de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* of *Die Zeit* is, maar de *Berliner Tageszeitung*. Helaas, helaas: de tekst komt niet uit de *Berliner Tageszeitung*, maar uit de *taž – die tageszeitung*. Die krant is weliswaar klein, maar gerenommeerd en wordt vaak juist door journalisten van de grote bladen als trendsetter geciteerd. Met deze pijnlijke uitgijver heeft Van Hooff zich echt als een grote kenner van het Duitse medialandschap ontpopt!

Intussen probeert onze zelfbenoemde wetenschappelijke censor de promotors van Carotta's boek *ad hominem* in diskrediet te brengen:

Erika Simon is weliswaar een "gerenommeerde archeologe" – dat kun je wel zeggen, ja, onder andere draagster van het Duitse *Bundesverdienstkreuz* – maar ze is een "bejaarde". Wel, toen ze ongeveer tien jaar geleden het Nawoord bij het boek *War Jesus Caesar?* schreef, was ze ongeveer even oud als Van Hooff nu. Als hij daarmee dus wil suggereren dat een bejaarde vrouw automatisch seniel is, dan komt dat op zijn eigen hoofd terecht. Dat hij met haar gesproken heeft, is aannemelijk: hij valt kennelijk iedereen lastig die zich positief over Carotta's onderzoek uitlaat. Hij schrijft zelf dat Paul Cliteur hem een "stalker" heeft genoemd. Dat past in het beeld. Maar wat hij eigenlijk steeds wil afdwingen, namelijk dat men afstand neemt van Carotta, dat heeft hij blijkbaar ook in dit geval niet bereikt, want hij kan alleen maar berichten dat menig detail, op zichzelf, geen voldoende bewijs oplevert. Maar wat dan nog? Details krijgen alleen in de context betekenis. Als Pompeius en Johannes de Doper niet beiden de supporter respectievelijk concurrent van de toenmalige Heer geweest waren en ze niet op dezelfde wijze onthoofd waren, dan zou ook de gelijkenis tussen de drietand van de een en het kruis met tandjes van de ander geen betekenis hebben.

Als promotor voor linguïstiek zou Carotta geen erkende graecus uit Italië of Duitsland hebben genomen, maar een Griek, zo mekkert Van Hooff. "Alleen maar een Griek" moet de lezer zeker denken. Het gaat hoofdzakelijk om Griekse teksten en dan zou een Griek niet competent zijn? Waarom zou een Duitser of Italiaan, die deze taal pas als volwassene moeizaam onder de knie gekregen heeft competentier zijn dan een autochtoon, temeer daar deze Griek bovendien aan de Sorbonne gepromoveerd is op de Homerische grammatica? Is Carotta dan zelf geen Italiaan en Erika Simon geen Duitse, en kennen zij misschien zelf geen Grieks? Dat argument is gewoon belachelijk en je zou het als infantiel kunnen afdoen, als het niet een racistische ondertoon had. Let wel: Van Hooff zegt niet dat het om een Griek gaat, maar om "ene dr. Fotis A. Kavoukopoulos van Kreta". Hier hoor je de man heimelijk lachen. Hij verkneukelt zich een bon-mot te hebben geplaatst, want — in een andere krant schreef hij dat alle Kretenzers leugenaars zijn ("Voor de rest heeft hij alleen een obscure geleerde van Kreta voor zijn kar weten te spannen. En al in de oudheid golden de Kretenzers als geboren leugenaars, wat de heerlijke paradox opleverde: "Alle Kretenzers zijn leugenaars", zei een Kretenzer." www.gelderlander.nl/algemeen/discussie/2227394/Anton-van-Hooff-Maffe-wetenschappr.ece) — een supporter uit Kreta kan alleen maar een leugenaar zijn! Racistisch of niet? Afgezien daarvan is de toespeling volledig onwetenschappelijk, aangezien de klassieke zin niet luidde: "Alle Kretenzers liegen" – nee, zo racistisch als Van Hooff was men in de oudheid niet – maar: "als een Kretenzer zegt dat alle Kretenzers liegen, is dat dan waar of niet?" Het gaat om een schoolvoorbeeld van contradictoire logica, een zin die zichzelf opheft. Verder woont Fotis Kavoukopoulos niet op Kreta maar in Athene en komt hij er ook niet vandaan. Hij gaf een tijdje college aan de universiteit van Rethymnon als ook aan de universiteit van Thessalië en werkt

tegenwoordig op het Pedagogische Instituut van het Griekse Ministerie van Cultuur in Athene. Maar ja, Van Hooff moest hem wel als Kretzenzer afschilderen, om hem impliciet als leugenaar aan de kaak te stellen.

.....(hier volgt een passage over een naamgenoot van Anton van Hooff, die zich tegen 's mans provocerende Islamuitingen verzet heeft, zie ook:

www.m-fm.nl/streekradio/streeknieuws/archief/2002/1/?IntArticleID=305).....

Blijft over de laatste promotor, de epigraficus. Niet te geloven, zeg! Carotta heeft een epigraficus aangetrokken. Vreselijk, nietwaar?. Aangezien echter de meeste antieke standbeelden verloren zijn gegaan, de sokkels daarentegen in groten getale aanwezig zijn, bieden juist de daarop gegraveerde inscripties belangrijke informatie. De epigrafiek is een erkende en fundamentele hulpwetenschap van de archeologie. Dat hij zich hier vrolijk over maakt pleit niet voor zijn wetenschappelijk inzicht. Overigens presenteert Van Hooff het weer op een onaangename manier, want hij vertelt ons dat de epigraficus inmiddels in de kinder- en jeugdpsychiatrie in Tübingen werkzaam is en suggereert daarmee dat de promotor van Carotta in een gekkenhuis is beland. Als dus iemand die tien jaar geleden als epigraficus werkzaam was, intussen arts is geworden en zich naar goed christelijk gebruik sociaal bewogen opstelt, moet het wel een slechte epigraficus zijn. Een normaal mens zou denken dat artsen betere beroepsmogelijkheden hebben dan epigrafici en dat dat de reden voor zijn overstap was. Nee, bij Van Hooff komt dat omdat hij een slechte epigraficus was. Logisch geredeneerd zou je in het geval van Van Hooff moeten aannemen dat hij een slechte hoofddocent is geweest, aangezien hij er geen reguliere betrekking meer heeft, maar zoals hij zelf rondbazuint, gewoon leraar klassieke talen aan een gymnasium is.

(www.annozijlstra.nl/default.asp?d=14&m=6&y=2006&s=day).

"Pseudowetenschappers zijn bij al hun minachting voor de verstokte, officiële geleerden tuk op zulke wetenschappelijke steun" leert Van Hooff ons. Daarmee veronderstelt hij dat Carotta een minachting koestert voor de officiële geleerden. Dat is raar. Carotta beroept zich bijvoorbeeld op Prof. Ethelbert Stauffer, een bekende Duitse theoloog, wiens zoon in de documentaire een tekst van zijn vader voorleest. In de film zie je hem verder in gesprek met Prof. Francisco Rodriguez Pascual, antropoloog van de Pontificia Universiteit van Salamanca, als ook met Prof. Antonio Piñero, theoloog en hoogleraar Nieuwtestamentische Filologie van de Complutense Universiteit van Madrid. Geen spoor te vinden van minachting voor de officiële geleerden (en dat vice versa). Maar in de ogen van Van Hooff moet het een poging zijn om steun te krijgen. Je ziet Carotta als een onderzoeker die zijn waarnemingen aan andere geleerden duidelijk maakt, ze in vaktijdschriften publiceert (*Quaderni di Storia*, uitgegeven door Prof. Luciano Canfora, Caesar-biograaf), sommigen zijn het met hem eens, anderen geven kritiek. Wat is daar nou "pseudo-wetenschappelijk" aan?

Een en ander werpt wel een interessant licht op Van Hooffs eigen pseudo-wetenschappelijke houding. Hoe Carotta het namelijk ook doet, hij doet het fout. Bereikt hij resultaten met zijn onderzoek, die niet zonder meer aan de *communis opinio* beantwoorden, dan is dat *ipso facto* een bewijs voor pseudo-wetenschap. Vraagt hij vakmensen om hun oordeel, dan is dat ook pseudo-wetenschap, omdat hij naar steun zoekt, en dat is typisch iets voor pseudo-wetenschappers. Als hij aanhang krijgt en wel van "eerzame" bekende academici, archeologen, linguïsten, epigrafici, historici, rechtsfilosofen, cultuurhistorici, experimenteel psychologen, antropologen, theologen, juristen etc. dan zijn ze allemaal daarom ongeloofwaardig, omdat ze geloofwaardig zijn.

"Maar een echte wetenschapper beseft de grenzen van zijn weten. Zodra hij op een ander vakgebied dreigt te komen, raadpleegt hij spoorlags een deskundige collega."

Als Carotta echter hetzelfde doet, is dat nou net het bewijs voor pseudo-wetenschap. Echte wetenschappers mogen en moeten collega's consulteren, pseudo-wetenschappers niet. Dus daaraan

herken je ze: de wetenschappers, als ze collega's consulteren, en pseudo-wetenschappers, als ze collega's consulteren!

Wat Van Hooff kennelijk niet weet, is dat het begrip "pseudo-wetenschap" wetenschappelijk helder gedefinieerd is en op theorieën slaat die zich volgens Popper niet laten verifiëren of falsificeren. Dat mag het geval zijn voor enkele of misschien alle pseudo-wetenschappers die hij in zijn inleiding noemt – wat leest hij eigenlijk? – en het gaat voor hem zelf zeker op, aangezien de manier waarop hij het verwijt van pseudo-wetenschap opplakt zich niet laat verifiëren, laat staan falsificeren. En op Carotta kan het sowieso niet slaan, omdat zijn werk in wezen uit een synopsis bestaat, een parallelstelling van de Caesarbronnen met het evangelie van Marcus, en daarmee niet veel anders is dan de bekende parallelstellingen en vergelijkingen die men van oudsher op de verschillende synoptische evangeliën toepast. Dat betekent dat het verwijt van pseudo-wetenschap zelfs dan nergens op slaat, als alle door Carotta opgestelde parallellen onzin zouden zijn, aangezien hij ze juist zo opgesteld heeft dat iedereen ze kan nakijken en ze zich dus laten falsificeren. Ergo: het begrip pseudo-wetenschap wordt door de auteur van het artikel *improprie*, i.e. onwetenschappelijk gebruikt en wel gewoon agressief als een belediging, met als doel mensen belachelijk te maken en onderuit te halen, zowel Carotta zelf als ook al diegenen die zich positief over hem uitgelaten hebben of zouden willen uitlaten. Dat een zogenaamd "academisch" tijdschrift dat toelaat, stemt tot nadenken.

Dan kijkt Van Hooff naar het omslag van het boek. Let wel: hij is nog maar bij het omslag. Hij heeft tot nu toe de titel en de flapteksten gezien. Hij zal nu toch wel naar de inhoud gaan, hoopt de lezer, maar nee hoor: hij kijkt naar het omslagplaatje. Dat vindt hij niet leuk, want Carotta zou daarin de lijdende Caesar hebben gezien. Goed – afgezien van het feit, dat de omslagen door de uitgevers worden geconcipeerd (wie weet dat niet) die hun eigen grafische afdeling daartoe opdracht geven, iets wat vaak aan de auteur voorbijgaat, en dat het daarom gevaarlijk is te veronderstellen dat Carotta meegewerkt zou hebben aan het omslag van de Nederlandse vertaling (wat zou Van Hooff wel niet voor fantasieën krijgen, als hij het omslag van de tweede Duitse uitgave ziet?) – als hij het boek zou hebben opengeslagen, dan zou hem misschien zijn opgevallen, dat Carotta de "lijdende Caesar" *niet* in de kop van het omslag, afkomstig uit het Vaticaan, ziet, maar in de Torlonia-kop. Bovendien zou hij dan daar gelezen hebben dat dat *niet* zijn eigen zienswijze is maar die van Prof. Erika Simon, die dat overigens al in 1959 had opgeschreven, dus in een tijd dat ze nog niet bejaard was. Maar goed, Van Hooff zal dan wel weer beweren dat ze toentertijd te jong was!

Dat Marcus Antonius een wassen beeld van het verminkte lijk van Caesar, met bloed uit alle steekwonden, aan het volk heeft laten zien, is in de bronnen onweerlegbaar aangetoond, maar volgens Van Hooff zou er nooit een beeld van de "lijdende Caesar" geweest zijn. Dat interesseert hem ook verder niet, want hij vertelt ons dat er in de christelijke iconografie van het eerste millennium evenmin een "lijdende Jezus" geweest is. (Dat heeft hij trouwens van Carotta die juist dit in zijn boek bespreekt.) Dat wil zeggen dat hij hem ook op dit punt niet heeft gelezen en hij levert kritiek op iets dat hij zelf bij het bekijken van het omslag erbij heeft gefantaseerd. Als hij het had nagelezen of in elk geval de film had gezien, dan had hij geweten dat er niet alleen een marmeren christelijke iconografie bestaat – de enige die de eeuwen heeft kunnen doorstaan – maar ook een van hout en was, dat wil zeggen de figuren die tijdens de processies van de Goede Week worden meegevoerd, vergankelijke figuren, die bijv. wegens houtworm steeds weer vernieuwd moesten worden, terwijl men de oude verbrandde. Het is gevaarlijk om dan te beweren dat de liturgie en de tradities van Goede Vrijdag niet oud zouden zijn!

Dan komt Van Hooff zo ver dat hij de bijzetting van Caesar gaat bespreken. Als inleiding citeert hij Shakespeare's *Julius Caesar*, dus literaire fictie. "For Brutus is an honourable man" vindt hij een belangrijke zin, want onze criticus is een Brutus-adept. (Ik raad de weifelende lezer aan de betekenis van *brutus* in het Latijnse woordenboek op te zoeken.) Deze vermenging van fictie en geschiedenis is eigenlijk typisch voor de pseudo-wetenschapper...maar *passons*. Nadat hij eerst steeds

weer ontkende dat er überhaupt een wassen beeld van Caesars verminkte lijk getoond en boven de lijkbaar opgeheven was, geeft hij het nu toch toe. Ja, maar dat is wel met behulp van een *méchané* gebeurd, "de bronnen spreken niet van een kruis", beweert hij tegen beter weten in. Jammer voor hem dat de bronnen toch echt van een kruis spreken, namelijk van een tropaeum – daar waar bij Appianus van een *méchané* sprake is, staat in de parallelle tekst van Suetonius *tropaeum* dat door het met bloed bevlekte kled van Caesar bedekt was. Nu weten we van munten van Caesar hoe een tropaeum er in zijn tijd uitzag, namelijk als een kruis. Caesar werd ook bijgezet in de tijd van Caesar en niet in die van Pim Fortuyn. Het is anachronistisch en flauwekul om uit de gebeurtenissen bij de begrafenis van een moderne politicus conclusies te trekken over dat wat zich bij de begrafenis van Caesar heeft afgespeeld. Als je zo nodig vergelijken wilt, neem dan de begrafenis van P. Clodius Pulcher! Maar ja, omdat die niet in Dan Browns, Velikowski's en Von Dänikens boeken voorkomt of in de andere lectuur die Van Hooff leest – zoals hij elders schrijft hoort Asterix daar ook bij - weet hij daar natuurlijk niets van!

Vervolgens veronderstelt Van Hooff dat de verering van Caesar door zijn veteranen pas na het jaar 68 *na* Christus, d.w.z. pas na de dood van Nero begonnen kan zijn. Dat is absolute onzin, aangezien de Caesarverering direct na zijn dood begon, ja zelfs tijdens zijn leven al, oftewel in het jaar 44 *voor* Chr., misschien nog wel eerder. Toen Nero stierf, bestond de Divus Iulus cultus dus al meer dan een eeuw!

Dan verwisselt Van Hooff de stad *Caesarea* met de *caesarea*, meervoud van *caesareum*, zoals de tempels van Caesar heetten. Alsjemenou! Als je een bewijs nodig had voor zijn totale onkunde en geestelijke verwarring, dan is dit eigenlijk al genoeg.

Daarna gebruikt hij het argument dat het onmogelijk is dat de historische Jezus Caesar zou zijn geweest, omdat men dat anders al veel eerder bemerkt zou hebben. Bravo! Dat was ook de argumentatie van de kerkprelaten tegen Galileo Galilei, net als die van de creationisten heden ten dage tegen Charles Darwin: als het zo zou zijn dat de aarde om de zon draait of dat de mens van de apen afstamt, dan had het wel in de bijbel gestaan! Een geweldig argument! Om deze kritiek te voorkomen probeert Van Hooff ons te laten geloven dat iemand beweerd zou hebben dat de apen van de mensen afstammen. Wie dan? Darwin zeker niet! Dat ook Van Hooff van mensen afstamt, heeft niemand aan de orde gesteld.

Uiteindelijk moet hij echter toegeven dat Carotta honderden argumenten aanvoert. Dat maakt de zaak nog erger! "Want een overvloed aan argumenten is typisch voor pseudowetenschap." Dat is weer typisch de pseudo-wetenschappelijke houding van Van Hooff: als je geen argumenten hebt, ben je een pseudo-wetenschapper, heb je er veel, dan ben je helemaal een pseudo-wetenschapper – zie boven.

Daarop volgt het pseudo-mathematische argument: "en leerden we al niet op de lagere school dat duizend keer nul ook nul is?" Nu weten we eindelijk waarom Van Hooff van de universiteit verdwenen is en bij de "lagere school" is beland: om dit te mogen onderwijzen. Jammer dat er bij de vergelijking van karakteriserende eigenschappen een heel andere wet geldt, die in het volgende raadseltje aanschouwelijk wordt: "Kind" vraagt grootvader, "het heeft vier poten als een hond, het blaft als een hond en het kwispelt als een hond... wat is het?" "Een hond!" antwoordt het kind. Nou geldt omgekeerd ook dat bepaalde karakteriserende eigenschappen onjuist kunnen zijn. Van de volgende vier zinnen bijvoorbeeld – alle vogels fluiten; alle vogels kunnen vliegen; alle vogels bouwen nesten; alle vogels hebben veren – klopt er echter maar één, de andere drie niet. (De lezer moet Van Hooff maar het antwoord vragen, want die weet echt alles). Dat wil zeggen dat je typische, karakteriserende eigenschappen moet vergelijken en die zijn ook dan beslissend, als andere fout blijken.

Nu presenteert Van Hooff ons een lijst van argumenten, die door de "Carottisten" kennelijk als de sterkste worden gezien. Let wel: hij leest nog steeds het boek niet, hij brengt alleen naar voren wat aan de deur wordt verkocht. Geen enkel argument hiervan wordt door Carotta als beslissend beschouwd. Eén ervan is niet eens door Carotta geproduceerd – *JC = JC* – maar door de "anti-Carottisten". Van Hooff zal het nauwelijks kunnen geloven, maar dat Christos met een chi en niet met een C wordt geschreven, heeft zelfs Carotta opgemerkt. Wie het niet hebben opgemerkt zijn de vriendjes van Van Hooff.

En dan werpt hij zich als tekstcriticus op – hoe komt hij aan die kwalificatie? Je mag je nu toch wel afvragen hoe de acrobaat gaat landen – en beweert dat *Pilatus* niet van *Lepidus* kan komen en ook *enipsa* niet van *enikhsa*, omdat de evangelisten anders aan dyslexie geleden zouden hebben (wat voor hem natuurlijk niet geldt). Wel, als er iets is wat alle tekstcritici kennen dan is dat juist het verschijnsel van kopieer- en dicteerfouten. Een lijst van typische leesfouten in de handschriften van het Marcusevangelie kun je bijvoorbeeld bij Couchoud vinden (*L'Évangile de Marc a-t-il été écrit en latin?*, 1926). Hier volgen er slechts een paar, bijvoorbeeld in het Latijn:

ACCIPIETIS gelezen als ACCEPISTI; ADPROPINQVARET als ADPROPINQVANT; TENENS als TENDENS; CVSTODIEBANT als CRVCIFIGEBANT; ACCENDITVR als ACCEDIT; COEPIT als COIECIT; NEMINIDIXERIS als NEINTROIERIS; INIVRIAM als INVIDIAM; PERCVTIEBANT als PERCIPIEBANT; GRABATTO als QVADRATO; DISSVPAVIT als DISTVRBAVIT; HAEC als FECIT ...

en in het Grieks:

ΑΝΕΠΙΕΙΣΑΝ gelezen als ΑΝΕΣΕΙΣΑΝ; ΕΝΑΓΚΑΛΙΣΑΜΕΝΟΣ als ΠΡΟΣΚΑΛΕΣΑΜΕΝΟΣ; ΠΡΟΣΧΕΡΟΝΤΕΣ als ΠΡΟΣΤΡΕΧΟΝΤΕΣ; ΘΕΛΕΤΕ als ΛΕΓΕΤΕ; ΑΜΑ als ΑΛΛΑ; ΠΟΛΛΑ als ΠΛΟΙΑ; ΕΤΥΠΤΟΝ als ΕΝΥΠΤΟΝ; ΑΛΛΕΙΝ als ΕΛΛΕΙ, ΚΑΙ ΘΡΑΥΣΑΣΑ als ΣΥΝΤΡΙΨΑΣΑ ...

etc. Dit zijn slechts een paar voorbeelden uit afzonderlijke manuscripten! Als je in het licht hiervan wilt beweren dat dezelfde kopiist niet in *Lepidus Pilatus* noch in *ENIKHSA ENIPSA* had kunnen lezen, ben je absoluut een buitenstaander. Dat kan alleen een onbenul beweren!

Dan haalt Van Hooff weer zijn Tacitus-argument uit de kast, waarmee hij zich zes jaar geleden al geblameerd heeft, toen hij veronderstelde dat Carotta de Tacitus-passage verzwegen had – terwijl Carotta die juist uitvoerig had beschreven – en waarmee hij bewees dat hij het boek niet had gelezen en slechts in het wilde weg polemiseerde. Nu heeft hij eindelijk gezien dat Carotta die passage behandeld heeft. We zullen zien wat hem na zes jaar denkwerk is ingevallen:

Tacitus zou geschreven hebben dat het woord *Chrestiani* van *Christus* komt. Welnu, van *Christus* kan hoe dan ook alleen maar *Christiani* komen, *chrestiani* echter alleen van *chrestus*. Dat *chrestiani* van *Christus* komt, met verwisseling van in de uitspraak gelijkende woorden, zou je met zekerheid alleen dan kunnen veronderstellen, als het woord *chrestus* niet zou bestaan. In het Grieks bestaat echter zo'n woord, en bovendien een heel gewoon woord, dat je bijvoorbeeld op veel kerkhoven leest: *chrestus*, de "Goede", de "zalige overledene". Verder kan dit woord in het Latijn echter als een graecisme ook van *chrestes* komen, met name in de ablativus, de naamval waarin het woord bij Suetonius voorkomt: *chresto* met de betekenis: *speculant* en *woekeraar*. In het stadjargon van Rome bestaat tegenwoordig nog de uitdrukking: *far la cresta* – *speculeren, extreem de prijs opdrijven*. En ja hoor, de passage krijgt bij Tacitus alleen maar betekenis, als je het woord *chrestiani* als *speculanten* opvat, aangezien dat verklaart waarom Nero hen bestrafte: het waren de bouwspeculanten die het volk verantwoordelijk stelde voor de brand van Rome en die ervan beschuldigd werden dat ze zich wilden verrijken in het zog van de

nieuwbouwprojecten. De verklaring van Carotta is gebaseerd op de meerderheid van de tekstcritici (en ondersteunt hen tegelijk), die niet beweren dat de hele passage een interpolatie is, maar alleen dat gedeelte dat het karakter van een glosse in zich heeft.

Om deze duidelijke en eenvoudige verklaring te ontcrachten – zijn naam staat immers op het spel: hij heeft zich blindelings vastgepind, dus moet hij nu koste wat kost gelijk krijgen – wil Van Hooff ons wijsmaken, dat de uitgang *-iani* in het Latijn altijd alleen maar de "aanhangers van iemand" kan betekenen en voert hij als voorbeeld aan *Mariani*, *Pompeiani* en *Caesariani*. Deze keer heeft hij zijn zelfontdekte begrip "Sulliani" weggelaten, hetgeen hem natuurlijk de kritiek bespaart dat de uitgang niet *-iani* is maar *-ani* en dat de *-i-* in *Mariani* en *Pompeiani* niet tot de uitgang behoort, maar tot de woordstam: Mari-us, Pompei-us. *Caesariani* wordt dan analoog gevormd, waarschijnlijk vanwege de *-i-* in de genitivus: *Caesaris*. Maar bij *Sulla* is dat niet zo, daar is het *Sullani* en niet *Sulliani*, een creatie van Van Hooff. Wat wil dat nou zeggen, in logisch verband? Dat het woord *Christiani*, laat staan *chrestiani*, niet eens primair van Christus kan komen, want dan zou de naam logisch gezien *Christius* moeten zijn. Dat wil zeggen dat het woord *Christiani* later in een secundaire fase gevormd moet zijn, en wel naar het voorbeeld van *Caesariani*, zoals ook het geval is met *Herodiani*.

Hoe dan ook, dat de *chrestiani* van Tacitus niet van "chrestes – speculant, woekeraar" kan komen, maar van een hypothetische *Chrestus* moet komen (die men dan graag met Christus zou willen identificeren) zou je alleen kunnen volhouden, als alle *-ani* resp. *-iani* in het Latijn "aanhangers van iemand" zouden betekenen. Dat is wel vaak het geval, maar is het altijd zo? Kunnen de praetoriani als de aanhangers van ene meneer Praetor betiteld worden of zijn ze de lijfwacht van de praetor, van de Imperator? En wiens aanhangers zijn dan de *tertiani*? Van ene *Tertius*? Of zijn het eerder de soldaten van het derde legioen, of misschien mensen die aan de ziekte van de driedaagse wisselkoorts lijdten? En de *Troiani* en de *Asiani*? Zijn dat soms de aanhangers van ene Troius of ene Asius, of gewoon burgers van Troia, resp. legioensoldaten uit Asia? En zijn de *prasiniani*, resp. de *venetiani* de aanhangers van een niet bestaande Prasinus resp. Venetius of, zoals bekend, de supporters in het circus van de partij van de Groenen (Gr. *prasinos*) resp. de Blauwen (Gr. *benetos*)? Daarom is het een simpele denkfout om a priori uit te sluiten dat de *chrestiani* zoals *tertiani* zijn gevormd of, zoals het geval is bij *prasiniani* of *venetiani*, een graecisme in het Latijn kunnen vormen. Om die reden blijft het een vrome wens dat de *chrestiani* in de Tacitus-tekst "christenen" zouden zijn. (Overigens ook een domme wens, omdat de christenen dan het odium meekrijgen de brand van Rome aangestoken te hebben. Hoe weten we namelijk of Nero's verdenking niet een gegronde reden had? Alleen in het geval dat Nero bouwspeculanten en geen christenen, dus geen *christiani* maar *chrestiani*, bestraft had, zijn de christenen met zekerheid vrij van schuld. Maar misschien klampt de belijdende atheïst Anton van Hooff zich juist daarom aan deze Nero-fabel vast, om de christenen gewoon verdacht te kunnen blijven maken?)

Overigens heeft de kritiek van deze Tacitus-passage in de structuur van Carotta's onderzoeken slechts zijdelings enige betekenis. Aan het eind van dat hoofdstukje schrijft hij: «Goed, deel je deze kritiek op de passages bij Tacitus en Suetonius, dan vind je in de geschiedschrijving voor de tijd van vóór de Joodse Oorlog geen *Jesus*, noch *Christus*, noch *christenen*; deel je de kritiek niet, dan kun je objectief stellen dat Griekse citaten ontbreken, terwijl onloochenbare Latijnse getuigenissen pas uit de tweede eeuw stammen en alleen *chrestiani* of *christiani* betreffen, resp. *Chrestos*. Van de naam Jezus geen spoor.»

Dit maakt ook duidelijk dat de even verbeterde als lege argumentatie van Van Hooff met de Tacitus-passage alleen ten doel heeft te verhullen dat hij niet gezien had dat Carotta de passage behandelt, dat hij kritiek leverde zonder gelezen te hebben. Daar gaat het om: om de pijnlijke poging de reputatie te redden van iemand die in zijn hemd staat!

"De pseudowetenschapper is steeds een buitenstaander". Hier kan men Van Hooffs paralogica bewonderen. Hij concludeert daaruit dat elke buitenstaander een pseudo-wetenschapper is. Nu weten we niet alleen in het geval van Schliemann dat dit niet klopt, maar juist ook bij de hulpwetenschappen

van de archeologie. Het Minoïsche Lineair B werd door de Engelse architect Michael Ventris ontcijferd, juist *omdat* hij een buitenstaander was: hij maakte gebruik van de militaire decoderingsmethodes, die hij bij de Royal Air Force geleerd had. Alleen dwazen zetten vraagtekens bij de ontcijfering van het Lineair B met het argument dat hij een buitenstaander zou zijn! De vakspecialist Sir Arthur Evans had gefaald en het grootste probleem bij de ontcijfering was de eigen theorie van Evans, die hoe dan ook niet wilde accepteren dat de taal van het Lineair B Grieks was.

Nu is Carotta primair een civiel ingenieur en linguïst, die naar het schijnt methodes gebruikt die hij als ondernemer in de informaticawereld leerde kennen. Het grootste probleem bij de acceptatie van zijn ontdekking is juist daarin gelegen dat zelfbenoemde pseudo-vakspecialisten à la Van Hooff – hij is noch linguïst, noch filoloog, noch archeoloog, noch theoloog, maar een leek in alle betrokken vakken, en heeft op zijn eigen vakgebied, geschiedenis, nooit iets intelligents gepubliceerd, omdat hij zijn tijd en hersens kennelijk aan Dan Brown, Velikovsky en Von Däniken & Co. verspilt en overal voor Obelix moet spelen – hoe dan ook niet willen inzien dat het Marcusevangelie op een Latijnse bron teruggaat (verg. o.a. Couchoud) en dat de historische Jezus tot nu toe niet gelokaliseerd is.

Dankzij Carotta weten we nu beter en als dat ene Van Hooff niet bevalt, maakt dat de zaak alleen maar geloofwaardiger.

Fulvius de Boer